

pen az irodalomtanításnak lenne feladata, hogy ne csak a saját, hanem más nemzetek irodalmi kincsét is felmutatva járuljon hozzá a kulturális kölcsönösséghez. A tantervek viszont azt bizonyítják, hogy nálunk egymás irodalmát csupán udvariasságból és nem tudatosított szükségletből tanítjuk. Ezzel magyarázható, hogy a jugoszláv nemzetiségek irodalma, de még a macedón vagy a Crna Gora-i is csupán formális szerepet kapott a tantervek többségében. A kérdéssel mindaddig senki sem foglalkozott kellő komolysággal, s ezért is lehetséges, hogy például még mindig várát magára az általános jugoszláv irodalomtörténet megírása, amely természetesen minden nemzet és nemzetiség irodalmát felölelné. A kívánrivalók közé tartozik az irodalmi kölcsönhatásokat vizsgáló könyvek egész sora, továbbá a nemzetek és nemzetiségek irodalmát bemutató antológiák. Ha ezek elkészülnének, az irodalomtanításban is jobban érvényre jutna a közösségi szellem.

A dojrani tanácskozás határozati javaslatai közül, amelyeket egyébként megküldtek a pártkongresszust előkészítő szakbizottságoknak is, csupán néhányat említünk: az írók tanácskozása is megerősítette azt a nézetet, miszerint valóban szükség van a középiskolák első két osztálya irodalomtanítási programjának felülvizsgálására. Nem szabad szem elől téveszteni, hogy az anyanyelvű irodalom tanítása főfeladat, de azt sem, hogy nem csak egy irodalmat művelünk. Ennek a több nyelvű irodalomnak megfelelő arányokat kell biztosítani a tantervekben, elsősorban pedig az eddig leginkább elhanyagolt macedón és Crna Gora-i, valamint a jugoszláviai magyar és albán irodalomnak kell megkapnia az őt megillető helyet. A tanárképző főiskolák és egyetemek feladata viszont, hogy növendékeiket felkészítsék az említett irodalmak ta-

nítására. Az írószövetség javasolta továbbá a macedón nyelv bevezetését a szerbhorvát és szlovén, illetve a szlovén nyelv tanítását a szerbhorvát és macedón tannyelvű középiskolákban.

DÍJAK, ELISMERÉSEK. A véletlen akarta, hogy e havi krónikánkra egész díjlistát készítettünk, hiszen annyi jelentős díjat és elismerést osztottak ki nemcsak legszűkebb páriánkban, hanem nemzetközi téren is, hogy ezen a helyen valóban csak a legjelentősebbeket soroljuk föl.

Az 1977. évi irodalmi Nobel-díj Vicente Aleixandre spanyol költőé. Rövid bemutatására csupán lexikonok és a szűkszavú újsághírek alapján vállalkozhatunk, mert sem magyar, sem szerbhorvát nyelven kötete nem jelent meg, tehát olvasóink sem igen ismerhetik. Csak folyóiratokban, antológiákban találkoztunk nevével, de a kiadók ígérete szerint hamarosan kötetei is napvilágot látnak. A belgrádi Nolit, a zágrábi Liber és a budapesti Európa Könyvkiadó ígért tőle verseskötetet.

A hetvenhét éves író több mint fél évszázada foglalkozik irodalommal. 1927-ben csatlakozott a Góngora halálának századik évfordulójára alakított 27-es *nemzedék*hez. A csoportnak olyan költőnagyságai voltak tagjai, mint Lorca, Rafael Alberti, Pedro Salinas, Luis Cernuda és Jorgé Guillén. Ez utóbbi költő hatását tükrözik korai versei. Költészetének első szakaszában a világ, a föld és a kozmosz problémája foglalkoztatja, majd az emberi élet fejlődése kerül érdeklődésének középpontjába. Inkább az érzelmi, mintsem az értelmi költészet híve. Egy nemrégii nyilatkozatában olvashattuk: „A költő: az ember. S mindig is kudarcot vallott minden kísérlet, mely el akarta választani a kentőt egymástól. Ezért érezzük sokszor, hogy a költő versében magát a

halandó emberi húst tapintjuk. S ha akarjuk, ha nem, akár tudatában vagyunk, akár nem, kikémleljük a szívverést, amely a verset létrehozta. Ebben a közlési képességben van a költészet titka, a költészeté, amelynek célja — s ebben egyre biztosabbak vagyunk — nem annyira a gyönyörködtetés, hanem inkább a lehető legmélyebb kapcsolat megteremtése és közvetítése lélek és lélek között.”

Magasrangú nemzetközi kitüntetésben részesült Csuka Zoltán. A Műfordítók Nemzetközi Szövetségének (FIT) csak minden harmadik évben kiosztásra kerülő díját kapta meg. Csuka Zoltán a világ negyedik műfordítója, aki ebben a megtiszteltetésben részesült. Számunkra külön jelentőséggel bír, hogy a műfordító éppen a jugoszláv népek irodalmának magyarra ültetésével érdemelte ki az elismerést. Gazdag fordítói tevékenysége során Csuka Zoltán több mint száz jugoszláv irodalmi alkotást tolmácsolta a magyar olvasó felé.

Az Ivo Andrić hagyatékából alapított irodalmi díjat Antonije Isaković kapta *Pillanat* (Tren I.) című elbeszéléskötetért. A díjat egyébként tavaly alapították azzal a céllal, hogy a szerbhorvát, illetve horvátszerb nyelven megjelenő legjobb elbeszélést vagy elbeszéléskötetet jutalmazták vele. A bíráló bizottság — Aleksandar Vučo, Mirko Božić, Čedo Vuković, Vojislav Djurić, Petar Džadžić, Erich Koš, Mladen Leskovac és Muharem Pervić — a belgrádi író elbeszéléskötetét tartotta legméltóbbnak a díjra. A díj átadása október 9-én, Andrić születésének 85. évfordulóján volt.

Odaitélték a Verbász és Temerin község alapította Szirmai Károly Irodalmi Díjat is. Nyertese Aleksandar Tišma. Az újívedéki író a belgrádi No-

lit kiadásában nemrég megjelent elbeszéléskötetéért kapta az elismerést. Ezt a díjat is tavaly osztották ki először (Németh István kapta elsőnek), és ugyancsak elbeszéléskötettel lehet kiérdemelni. Egy évben magyar, a következőben pedig szerbhorvát nyelvű kötet szerzőjének ítélik oda. Aleksandar Tišma a díj átvételekor a következőket mondta:

Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy ismerhettem Szirmai Károlyt, az író, e díj nevének viselőjét.

Szirmaival előbb íróként találkoztam, s csak később ismerkedtem meg vele, az emberrel. Egy újságot vagy folyóiratot lapozgatva — húsz év távlatából nem emlékszem már pontosan — bukkantam Tüznél c. elbeszéléseire, amely sejtelmességével, s ugyanakkor mindennemű metafizikától mentes, érzéki, valós, konkrét rémképeivel igen mély benyomást tett rám.

Nem sokkal ezután személyesen is megismerkedtem Szirmaival. Emberi mivolta, helyzete és sorsa nem kevésbé ragadott magával, mint elbeszélése Akkoriban — mint kezdő tolforgató — gyakran csodáltam az írói pályán tanúsított önnön kitartásomat, mivel megítélesem szerint nem számíthattam olyan érdeklődésre, mely — ugyancsak megítélesem szerint — megilletett volna. S akkor szemtől szembe találtam magamat egy százsorta mostohább körülmények között munkálkodó íróval, aki évtizedek óta dolgozott tisztviselőként a verbászi cukorgyárban. S amint néztem, nem önmagamot csodáltam többé, hanem ezt a töretlen akarással munkálkodó, fáradhatatlan alkotót. Minél jobban megismertem, annál inkább világossá vált számomra, hogy Szirmai azon írók közül való, akik az újonnan szerzett tapasztalatokat azon nyomban elbeszéléssé alakítják. Rejtély volt számomra az az állhatatosság, amellyel Szirmai ingázott a valóság és a képzelet között ott,

ahol a valóság oly gyér táptalajt szolgáltatott neki, s ahol a környezet oly kevésbé igényelte az író vízióit. Mert mindössze egy gyár, egy egyenes, gyepes partok közé ékezt csatorna meg néhány házsor volt Szirmai művészi nyersanyaga. S ezekhez sohasem volt hűtlen. Sokat utazott szerzte a világban, idegen, egzotikusabb égtájak tematikailag azonban nem ihlették közvetlenül. S még valamit meg kell jegyeznünk: a szerény lehetőségek és igények ellenére sem volt hajlandó a szórakoztatás szintjén művelni az irodalmat.

Elbeszéléseiben mindig ugyanazt a látványt variálta: annak a kisvárosnak a képét, amelynek minden zugát ismerte, a kisvárosét, ahol az utak félelmetesen rövidek, a mozgási lehetőség nyomasztóan korlátozott. S a síkság hátborzongató, halált idéző csöndjét. Alkotásainak az arányait e világnak a méreteihez kellett idomítania, de végső soron éppen a környezetéhez való ilyen hűség révén vált sajátos, eredeti alkotóvá.

S azt hiszem, ez a legtöbb, amit egy korlátok között munkálkodó alkotó elérhet. Figyelmes elemzéssel kimutatható, hogy a fentiek minden műalkotásra érvényesek: a lenületes kibontakozás mindig ellenállásba ütközik, korlátok közé szorul, megtörik a szokás hatalmának a súlya alatt. S az is igaz, hogy a kimagasló eredményeket mindig elsőkélyesíti a téves, pontatlan értelmezés, a teljes vagy részleges félreértés. Ezeket szem előtt tartva, állíthatjuk, hogy Szirmai végéig kimerítette a lehetőségeket, s ezáltal a lehető legnagyobb mértékben teljesítette alkotói küldetését.

Az elmondottakkal nem az volt a célom, hogy — a pillanat ünneplésével visszaélve — Szermaidet modelként tüntessem fel. Meggyőződésem szerint a művészet különben sem kedveli a modelleket. A szándékom

mindössze az volt, hogy felhívjam a figyelmet a provinciában élő író sorának egy érdekes, példás és elismerésemelőtő megnyilatkozására.

J. F. fordítása

Újvidék város felszabadulási díját adományozták Gion Nándornak írói munkássága és külön a *Latroknak is játszott* című kértrészes regénye elismeréséül. E könyv első regénye, a *Virágos katona* első megjelenésekor Híddíjat is kapott.

Kiosztották a Stražilovo-díjat is e sorozat legjobb könyveit. Nyertese Pavle Janković aforizmagyűjteményéért és Fülöp Gábor szerbhorvát fordításban megjelent verseskötetéért.

A számunk nyomdába adásakor nyílt idei belgrádi könyvvásáron az újvidéki Forum Könyvkiadó műszaki szerkesztői, Kapitány László és Illés Lajos jelentős elismerésben részesültek: Perkovics Kálmán *A mostoha barázda* című könyvének műszaki kivitelezéséért második díjat kaptak. A két műszaki szerkesztő elismerésben részesült még három könyv, Acs Károly *Ének füstje, füst éneke*, Pap József *Hűség* és Njegos *Hegyek koszorúja* c. könyvének nyomdai megmunkálásáért.

GION NÁNDOR TÍZRÉSzes HANGJÁTÉKSOROZATA. Az Újvidéki Rádió történetében ritkán fordult elő, hogy irodalmi műveket eleventtettek meg. Pedig a gyakorlat bizonyította, hogy gazdag cselekményű, tehát jól adaptálható művek rádióra alkalmazása már fél siker. Két évvel ezelőtt például a rádiószínház sikeres bemutatót tartott Majtényi Mihály *Garabonciás* és *Bige Jóska házassága* című regényének rádióváltozatával. Most még nagyobb feladatra vállalkozott a rádió drámaprodukció szer-

kesztősége. Vajda Tibor rendezésében tíz, egyenként félórás rádiójátékban bemutatják Gion Nándor nagy sikerű regényét, a *Virágos katonát* és a *Rózsamézet*. A szerző nyilatkozatából tudjuk, hogy a hangjátéksorozat nem az említett két regény közvetlen dramatizálása, hanem a regényhősök és a műben szereplő események kiemelése. A hangjátéksorozat váza tehát mégis a regény, azzal a különbséggel, hogy a rádiós változatban a munkásmozgalmat fejlődését tették hangsúlyosabbá. A sorozatot október derekától sugározza a rádió.

LADIK KATALIN FILMFŐSZEREPE. Ladik Katalin, az Újvidéki Színház színésznője alakítja a főszerepet Szijj Miklós *A dübörgő csend* című játékfilmjében. A film Mocsár Gábor *Eg alatt, föld felett* kisregénye nyomán készült, ez év tavaszán, Magyarországon, ősbemutatója pedig szeptember végén volt Tatabányán, a Komárom megyei filmnapok keretében. A költőként is ismert újvidéki színésznőnek ez volt eddig legjelentősebb filmszerepe.

MEGHALT GUSTAV KRKLEC ÉS RAŠA PLAović. Lapzárta után érkezett a hír, hogy Zágrábban hetvennyolc éves korában elhunyt Gustav Krklec akadémikus, a neves horvát költő, a Jugoszláv Írók Szövetségének elnöke, Belgrádban pedig Radomir-Raša Plaović, minden idők egyik legkiemelkedőbb jugoszláv színművésze távozott az élők sorából, szintén hetvennyolc éves korában.

Gustav Krklec fél évszázada van jelen a jugoszláv irodalomban. Első kötete, a *Lirika* 1919-ben jelent meg, a két évvel későbbi *Srebrne ceste* (Ezüst utak) című kötete pedig már igazi költővé avatja, mert itt közölt versei a horvát impresszionista költészet jeles darabjai. Még fiatal költő, amikor

szakít az avantgardizmussal, s a zárt formákkal próbálkozik, amelyekben a hangulati és vizuális elemek dominálnak. A háborúig még öt verseskötete jelenik meg, utána pedig a verseken kívül irodalomkritikai és esszékötetei. Egy regényt és több drámát írt, ismert epigramma- és gyermekversíró. Gustav Krklec műfordítással is foglalkozott, 1956-ban társszerzője volt a Zágrábban megjelent *Világirodalmi Költészeti Antológiának*, amelyben ő többek között magyar költők műveit is tolmácsolta. Az idén viszont Krklec versei jelentek meg magyar nyelven, a budapesti Európa Könyvkiadó tett közzé válogatást verseiből *Feketerigó* címmel, Csuka Zoltán szerkesztésében. Utolsó kötete itt, Vajdaságban jelent meg, a verbászi művelődési otthon adta ki válogatott költeményeit *Pred licem zbilje* (A valóság tükre előtt) címmel abból az alkalomból, hogy Krklec az ifjú költők verbászi országos fesztiváljának kezdettől fogva, tehát immár nyolc éve elnöke volt. A Jugoszláv Írók Szövetségének elnöki posztján érte a halál, előtte két ízben volt a Horvát Írók Egyesületének és a Jugoszláv Műfordítók Egyesületének elnöke.

Raša Plaović évtizedeken át volt a belgrádi Nemzeti Színház tagja. Tanulmányait Bécsben és Budapesten végezte, itt ismerkedett meg a színművészetrel is. Első nagyobb sikerét a húszas évek derekán a Lear király Edgar szerepével aratta, majd sorra következnek a jelentős szerepek és sikerek. A nemrég elhunyt irodalomtörténész és teatrológus Veljko Gligorić szerint: „Raša Plaovićot valójában az tette naggyá, hogy rendkívül gazdag hanganyaga, nagy moduláló képességgel párosult. Hatalmas energiája, szerepeinek mély belső átélése és színészi szarkazmusa tette valóban nagy művésszé. Kiválóan alakított intrikus szerepeket, amelyekből belső tűz és szub-

jektív indulat sugárzott. Ősztönös tehetség s nagy klasszikus színész volt.” És a Shakespeare-alakok mestere — tehetnének hozzá, hiszen legnagyobb sikereit Shakespeare-drámákban aratta. Játsszotta a Hamlet és IV. Henrik címszerepét, továbbá Antoniust a Julius Caesarban és Shylockot a Velencei kalmárban. Kedvelte Dosztojev-szkijt, figyelemreméltó alakítása Iván a Karamazov-testvérekben és Raszkolnyikov a Bűn és Bűnhődésben. Hazai drámákban kiemelkedő alakítást nyújtott mint Leon Glembay a Krleža-drámában, mint Danilo Njegos Hégyek Koszortójában és mint Hadži-Tome Stanković Košťanájában.

WANYEK TIVADAR ÚJABB AJÁNDÉKA ZRENJANINNAK. Wanyek Tivadar négy évvel ezelőtt 88 művét ajándékozta Zrenjaninnak. Ezek az alkotások ott találhatóak a helyi múzeum különszobájában, s a művész 1920 és 1957 közötti munkás-

ságának eredményeit szemléltetik. Az idén újabb ajándékkal lepté meg Wanyek a zrenjaniniakat. A városnak ajándékozta 36 képből álló, A barátság ablakai című sorozatát. Ezeket a festményeket Wanyek azoknak szentelte, akiket a barátainak tud — művészeknek, közéleti személyiségeknek. Mind a 36 kép hasonló nagyságú olajfestmény. Új, egységes wanyeki mű ez, s az ablak, mely minden kép alapja, kerete, meghatározója, vidékünk — falvaink, városaink — jellegzetes ablaka. S az ablakon túl szimbólumok, tájak, házak, utcák, szobák — Wanyek barátainak világa, s természetesen Wanyek világa is. Mert minden képen felismerhetők a wanyeki vonalak és színek. S ez a világ az ablakok, a mindig nyitott ablakok alatt találkozik mások világával, s az ablakok azért is vannak nyitva, hogy a fény, a barátság és a művészet fénye mindig ki- és beáradhasson rajtuk.

T. L.